

תלמוד בבלי מסכת שבת דף פח עמוד א

"ויתיצבו בתחתית ההר" - אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא: מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם: "אם אתם מקבלים התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם."

אמר רב אחא בר יעקב: מכאן מודעא רבה לאורייתא.
אמר רבא: אף על פי כן, הדור קבלוה בימי אחשורוש

ירמיהו פרק לה

- (א) הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת ידוד בימי יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה לאמר:
(ב) הלוך אל בית הרכבים ודברת אותם והבאותם בית ידוד אל אחת הלשכות והשקית אותם יין:
(ג) ואקח את יאזניה בן ירמיהו בן חבצניה ואת אחיו ואת כל בניו ואת כל בית הרכבים:
(ד) ואבא אתם בית ידוד אל לשכת בני חנן בן יגדליהו איש האלהים אשר אצל לשכת השרים אשר ממעל ללשכת מעשיהו בן שלם שמר הסף:
(ה) ואתן לפני בני בית הרכבים גבעים מלאים יין וכסות ואמר אליהם שתו יין:
(ו) ויאמרו לא נשתה יין כי יונדב בן רכב אבינו צוה עלינו לאמר לא תשתו יין אתם ובניכם עד עולם:
(ז) ובית לא תבנו וזרע לא תזרעו וזרע לא תטעו ולא יהיה לכם כי באהלים תשבו כל ימיכם למען תחיו ימים רבים על פני האדמה אשר אתם גרים שם:
(ח) ונשמע בקול יהונדב בן רכב אבינו לכל אשר צונו לבלתי שתות יין כל ימינו אנחנו נשינו בנינו ובנתינו:
(ט) ולבלתי בנות בתים לשבתנו וזרע לא יהיה לנו:
(י) ונשב באהלים ונשמע ונעש ככל אשר צונו יונדב אבינו:
(יא) ויהי בעלות נבוכדראצר מלך בבל אל הארץ ונאמר באו ונבוא ירושלם מפני חיל הכשדים ומפני חיל ארם ונשב בירושלם: פ
(יב) ויהי דבר ידוד אל ירמיהו לאמר:
(יג) כה אמר ידוד צבאות אלהי ישראל הלך ואמרת לאיש יהודה וליושבי ירושלם הלוא תקחו מוסר לשמע אל דברי נאם ידוד:
(יד) הוקם את דברי יהונדב בן רכב אשר צוה את בניו לבלתי שתות יין ולא שתו עד היום הזה כי שמעו את מצות אביהם ואנכי דברתי אליכם השכם ודבר ולא שמעתם אלי:
(טו) ואשלח אליכם את כל עבדי הנבאים השכים ושלח לאמר שבו נא איש מדרכו הרעה והיטיבו מעלליכם ואל תלכו אחרי אלהים אחרים לעבדם ושבו אל האדמה אשר נתתי לכם ולאבתיכם ולא הטיתם את אזנכם ולא שמעתם אלי:
(טז) כי הקימו בני יהונדב בן רכב את מצות אביהם אשר צום והעם הזה לא שמעו אלי: ס
(יז) לכן כה אמר ידוד אלהי צבאות אלהי ישראל הנני מביא אל יהודה ואל כל יושבי ירושלם את כל הרעה אשר דברתי עליהם יען דברתי אליהם ולא שמעו ואקרא להם ולא ענו:
(יח) ולבית הרכבים אמר ירמיהו כה אמר ידוד צבאות אלהי ישראל יען אשר שמעתם על מצות יהונדב אביכם ותשמרו את כל מצותיו ותעשו ככל אשר צוה אתכם: ס
(יט) לכן כה אמר ידוד צבאות אלהי ישראל לא יכרת איש ליונדב בן רכב עמד לפני כל הימים

יהושע פרק ו פסוק כו

וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש לפני ידוד אשר יקום ובנה את העיר הזאת את יריחו בבכרו ייסדנה ובצעירו יציב דלתיה:

מלכים א פרק טז:לג-לד

ויעש אחאב את האשרה ויוסף אחאב לעשות להכעיס את ידוד אלהי ישראל מכל מלכי ישראל אשר היו לפניו:
בימיו בנה חיאל בית האלי את יריחה באבירם בכרו יסדה ובשגיב ובשגוב צעירו הציב דלתיה כדבר ידוד אשר דבר ביד יהושע בן נון: ס

תלמוד בבלי מסכת תענית דף ל עמוד ב

אמר רבן שמעון בן גמליאל: לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים. בשלמא יום הכפורים - משום דאית ביה סליחה ומחילה, יום שניתנו בו לוחות האחרונות, אלא חמשה עשר באב מאי היא? . . .
אמר רב יוסף אמר רב נחמן: יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל, שנאמר "ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר איש ממנו לא יתן בתו לבנימן לאשה".
מאי דרוש?

אמר רב: "ממנו", ולא מבנינו.

רמב"ן משפט החרם

נמצאו ארבעה דרכים בחרם שאין בשבועות ונדירים:

- 1) שאינו צאיך להנציא אלה מפיו
- 2) שהוא חל על כרחו ושללא בפניו
- 3) שהעובר עליו פורש מן הצבור כדיני הנדוי ויותר מהם
- 4) שהוא מתחייב עליהם מיתה לפעמים

אבל שהוא חל עליהם ועל זרעם נראה שאף לנדירים כן בכל קבלת הרבים כדאשכחן בקבלת התורה וכן במגילה וכן בצומות

שו"ת הרא"ש כלל ה סימן ד

שאלה: קהל שעשו הסכמה בחרם (בימי הרא"ש לא נאסר עוד חרם הקהל מדינא דמלכותא) שלא ימכרו את מקומם לשום אדם שיש לו בבית הכנסת בשביל שום חוב שיתחייב, הן משום מס הן משאר חוב, אם לא ברצון בעל המקום. אחר כן אירע שהעלילו הישמעאלים עלילה על בית הכנסת, והתפשרו הקהל עמהם בארבע מאות זהובים, ומנו ברורים להטיל הממון על בני העיר, ותקנו כל מי שלא יפרע כפי מה שיטילו עליו, שימכרו מקומו בביהכ"נ - ונמכרו הרבה מקומות בביהכ"נ.

עתה באים בעליהם לערער על המכירה בכח החרם הראשון, ואומרים שהחרם האחרון לא היה כלום, שלא עשו שום חרטה על החרם הראשון ולא התירוהו על ידי חכם, כמו שהיה צריך . . .

תשובה: תחלה אכתוב לך דין התרת חרם, שהקהל מתירין בכל יום בלא פתח וחרטה ובלא יחיד מומחה וג' הדיוטות, אלא מתירין לעצמן. ודרשו רבותינו (חגיגה י'): הוא אינו מוחל, אבל אחרים מוחלין לו. מאין פשט היתר זה? אלא ודאי אין הקהל מתכווין לחרם ולשבועה, אלא מנדין ומחרימין כל מי שיעבור על גזרתם, כחרמו של עכן וכהיה דעזרא: יחרם כל רכושו. ואפילו אם הזכירו הציבור לשון שבועה, אין דעתם אלא לנדות ולהחרים כל מי שיעבור על גזרתם. וכן מצינו במעשה דפילגש בגבעה, דכתיב: כי השבועה גדולה היתה לאשר לא יעלה; ותניא בילמדנו: וכי שבועה היתה? אלא ללמדך שהחרם היא השבועה והשבועה היא החרם. וכן שבועת שאול לא היתה אלא גזרה ונדוי על כל מי שיעבור על גזרתו. וכן שבועה דיהושע ביריחו לא היתה אלא גזרה, דאי אפשר להשביע הנולדים אחר זמן, אבל נדוי החרם חל על דורות הבאים. הילכך, כל חרם שמטילין הקהל אינו אלא נדוי וגזירה. ובכל עת שיסכימו רוב הקהל, או טובי העיר שנבררו מדעת הקהל להיות כל צרכי העיר נחתכין על פיהם, להתיר החרם, יש להם כח להתירו. הילכך, בנדון זה, אם בהסכמה התירו החרם הראשונה, נתבטלה החרם והמכירה מכירה; ואם לא הסכימו להתירה, אין המכירה מכירה . . . אשר בן הרב רבי יחיאל ז"ל.

שו"ת זכרון יוסף יורה דעה מא

... וכן בכל שארי מילי מעלייתא דמתנהג בהו אינש ומרגיל גם בנו להתנהג כאן מאז נעשה גדול... ולהכי חייבין לעשות כתקנתם, מה שאין כן אם הבן לא התחיל להתנהג מעולם במנהג הטוב של אביו הדבר ברור כשמש שאין הבן מחוייב להתנהג בפרישות ההיא...

עקידת יצחק פרשת נצבים

במדרש תנחומא:

וכשביקשו לפרוק עול בימי יחזקאל, מה כתיב שם? "... באו אנשים מזקני ישראל לדרוש את ה'..."

אמרו לו: בן אדם, כהן הקונה את העבד, מהו שיאכל בתרומה?
אמר להם: אוכל.

אמרו לו: אם חזר כהן ומכרו לישראל, לא יצא מרשותו?
אמר להן: הן.

אמרו לו: אף אנו כבר יצאנו מרשותו ונהיה כאומות עכו"ם!!

אמר להם יחזקאל: והעולה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגוים כמשפחות הארצות לשרת עץ ואבן חי אני נאם ה' אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחימה שפוכה אמלוך עליכם... כי בשבועה אתם עמדי.

ולכך נאמר "למען הקים אותך היום לו לעם והוא יהיה לך לאלקים כאשר דבר לך וכאשר נשבע לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב" (דברים כט יב), שלא אחזור בדבר שנשבעתי לאבותם. ולא אתכם לבדכם אנכי ברת את הברית הזאת ואת האלה הזאת (שם שם /דברים כ"ט/ יג), אלא אף דורות העתידין לבא היו שם באותה שעה, שנאמר כי את אשר ישנו פה עמנו וגו' ואת אשר איננו פה עמנו היום (שם שם /דברים כ"ט/ יד).

רבי אבהו בשם ר שמואל בר נחמני אומר: ולמה כתיב "כי את אשר ישנו פה [עמנו עמד היום]" ואומר "איננו פה עמנו היום"? לפי שהנפשות היו שם, והגוף עדיין לא נברא, לפיכך לא נאמר בהן עמידה.

כל אלו דברי מדרש.

להיות מבואר שאין אדם מוריש לבניו ולזרעו אחריו חובת נדר ושבועת איסור לדורות עולם באופן שחא יועלו למחות בה כל זמן שלא קבלוה עליהם בהגיע לפרקם אם בהודאה או בשתיקה...

כי הנה גופי הבנים העתעדים לא היו ולא נמצאו בעת השבועה כי אם בכח רחוק... וכמו שבא מבואר בדברי יחזקאל הנביא "מה לכם אתם משלים את המשל הזה על אדמת ישראל לאמר אבות יאכלו בסר ושני הבנים תקחינה חי אני נאם אדני ידוד אם יהיה לכם עוד משל המשל הזה בישראל הן כל הנפשות לי הנה כנפש האב וכנפש הבן לי הנה הנפש החטאת היא תמות"... והנה אחר שלא יושלם שום עונש לנפש הבן ממעשי האב איך יתפש בדברו...

כי חבור הנפש והגוף מהכרחיות האדם הנמצא אצל המצות הוא ומעצמות מהותו וכמו שבא בתורה בפירוש אשר יעשה אותם האדם וחיבהם ירצה שאין חובת מעשה המצות נמשכת רק בהיותו אדם כרומר מחובר מגוף ונפש...

ועוד שהרי הוא מבואר שהתורה והמצוה חובת הגוף הם וגופא ודאי בהפקירא ניחא ליה ומן הדין אין חבין את האדם שלא בפניו...

האמנה כי לדעתי אין דבר השבועה הזאת כמו שחשבו רבים ואין קיום ונצחיות ברית השם יתעלה ואהבתו עם האומה הזאת תלויין בחומריתה אבל הוא קיום ודבוק טבעי הכרחי גדול וחזק ממנו לא ישוער בטולו בשום צד וענין בעולם, והוא מה שחייב חק וטבע כל נמצא שלא להפריש מחייו...

מדרש תנחומא (בובר) פרשת נצבים סימן ח

... אמר להם כל זמן שלא מכרו ברשותו הוא, ואתם לא נמכרתם בדמים, שנאמר [כי] כה אמר ה' חנם נמכרתם (ישעיה נב ג)...

[ח] למען הקים אותך היום לו לעם וגו' (דברים כט יב). שלא אחזור בדבר שנשבעתי לאבותם...

אברבנאל פרשת נצבים

עם היות שכפי הדין זכין את האדם שלא בפניו ואין חבין את האדם שלא בפניו ושאין אדם מוריש שבועה לבניו . . . אין ספק שאם אדם קבל הלואה מאחר שחייב בפרעונה הוא ובניו עד עולם . . . ובערך הארץ הנבחרת אשר לקחו מאתו יתברך וחייבו עצמם לשבת בה ולתת הבכורים והתרומה והמעשרות ושאר מצוות התלויות בארץ . . . ולפרוע החוב אשר הסכימו בראשנה עם אדוני הארץ לפרעו שהם המצות שקבלו על עצמן . . .

השגות הראב"ד ריש פרק מקום שנהגו

. . . שאין כל המנהגות שוות:

שכל מנהג שנהגו בו מצד איסור וקבלו אותו על עצמו סתם אותו מנהג אין הבנים רשאים להתירו ולא לישאל עליו לחכך להתירו להם
ואם קבלו אותו על עצמם לבד יכולים הבנים לשנותם אם לא נהגו במ אחרי מיתת אביהם ואם נהגו בו כדר קבלוהו ושוב אין מתירין אותו ואין נשאלין עליו
אבל מנהגים אחרים שאינם מחשש איסור אלא מהסכמת הקהל לדבר אחד אפילו קבלוהו על עצמן אין הבנים נתפשיין עליהן ואם יסכימו כולם לשנותן הרשות בידם אלא שאין היחיד רשאי להוציא את עצמו ממנו ודנין אותו על פי מנהג שנהגו הראשנים . . .